

BARRAQUES DEL JUNYENT I MOLINS DE QUEROL

Barraques, tombes i molins entre Fonollosa i Camps

Distància	15,3 km
Desnivell acumulat	364 m
Nivell de dificultat	Fàcil
Data	18 d'abril de 2021
Cartografia	ICGC. Bages
Recursos consultats	Molins Roca, Ernest «Camps, les cases i la història» «Fonollosa, les cases» Zenobita Edicions
Més informació	https://fonollosaturisme.cat/
Punts per a GPS	https://ca.wikiloc.com/rutes-senderisme/barraques-del-junyent-i-molins-de-querol-71169726

D'aquest fàcil itinerari n'és protagonista la pedra: pedra seca, de molí o pedres sepulcrales. Perquè la proposta va de visitar algunes de les barraques dels termes de Camps i Fonollosa, necròpolis i molins medievals.

Si no la coneixeu, paga la pena fer els set-cents metres per atansar-vos a l'Alzina Grossa de Querol.

Accés

L'itinerari comença i acaba a Fonollosa on hi accedim per la BV-3008. La millor opció és a partir de la sortida 114 de l'Eix Transversal (C-25). Podem deixar el vehicle al cadamunt del carrer Major on hi ha un espai reservat per fer-ho.

Fonollosa (524m)

La primera menció que del nucli de Fonollosa és de l'any 1029, quan el vescomte de Cardona fa donació a Santa Cecília de Montserrat d'unes terres al terme del castell de Montedon (Castelltallat), situades als llocs de Camps i Fonollosa. És cap de municipi que inclou els antics termes de Camps, Fals i Fonollosa.

Sortim del nucli vers sol ixent per un camí carreter que deixem aviat baixant per un camí a mà dreta que ens mena al Raval del Paísà, nom de la primera casa que es va alçar el 1756 a l'indret conegut com Font de l'Arena. Però el mot no ve del fundador de la casa sinó d'un seu net. S'hi apleguen deu cases més.

Sortim a la carretera, creuem el pont i, just a l'altre marge, prenem un camí a l'esquerra que deixem aviat per un corriol que s'enfila fort a mà dreta pel que accedim al camí de Caselles.

Caselles

La primera notícia de Caselles és en un llegat de 1012. El 1221 els senyors feudataris de Fals, Ermengol Senseterra i Elisenda de Fals, van donar al monestir de l'Estany l'església que havien construït a Caselles dotant-la amb terres i masos. El monestir va establir-hi un priorat o pabordia. Els pabordes eren canonges del monestir a qui s'encomanava l'administració i recapta de les rendes. Quan el monestir va desaparèixer va passar a dependre del bisbat de Vic.

Primer passem pel mas Caselles, després per la Pabordia i Santa Maria de Caselles, on anem a la dreta i, per entremig de cal Magí i cal Xisco, fins al Camí Vell de Camps.

Camps (587m)

Format pel petit nucli rural alçat a redós de l'església de Santa Maria, i diversos masos i cases disseminats. Antigament era conegut com a «Cans». N'hi ha testimoni escrit d'ençà el 950, quan el comte Borrell II donà al monestir de Santa Cecília de Montserrat un alou situat al Castell de Montedon (Castelltallat), anomenat «Cancis», amb les esglésies de Santa Maria, Sant Pere i Sant Mamet. Però la presència humana a la zona és molt anterior com ho demostra la troballa d'una moneda ibera a la Vall del Puig. I la necròpolis de la plaça de la Creu, on es varen identificar enterraments

paleocristians, tombes antropomòrfiques i tombes de lloses de l'alta edat mitjana. Els arqueòlegs li atorguen una datació a partir del s. V.

El terme dons, estava repartit entre dues senyories eclesiàstiques: el monestir de Santa Cecília de Montserrat (posteriorment de Santa Maria) per donació dels comtes de Barcelona. I el de l'Estany, pels senyors de Fals.

L'església de Santa Maria és d'origen romànic però de l'edifici antic solament se'n conserva la socolada de l'absis. L'any 1138 adquirí la categoria de parròquia. Són d'interès les làpides sepulcral situades davant el soler de la portalada, de datació imprecisa entorn el s. XIII.

Marxem vers el NE passant pel costat del cementiri fins atènyer un antic camí ramader que, passant per la Caseta, pujava a Castelltallat, on continuem a l'esquerra. Aquesta zona va estar afectada pel gran incendi de 1994.

A l'alçada del torrent que baixa de la serra passant entre els masos de Puigdellívol i Vilalta, deixem el camí ramader que s'enfila a mà esquerra per continuar en direcció al Junyent i Sant Andreu. Passem entre ca l'Olís i les ruïnes de cal Xamal, una casa que havia alçat un fadrí de cal Xamal de Fals, i prop de cal Jepet del Junyent, on deixem el camí principal per enfilel-nos a mà esquerra per visitar les barraques del Junyent.

Barraques del Junyent

El Junyent era una de les propietats més grans de Camps. El 1861 tenia una extensió de 459 quarteres entre Camps i Castelltallat, amb 59 d'elles destinades a vinya que menaven sis parcers diferents.

Visitem cinc barraques de vinya als confins de Camps, termenejant amb Castelltallat. Les anomenem seguint un criteri d'ubicació geogràfica segons el mapa topogràfic. Han sigut restaurades pel propietari de Vilalta, el senyor Joan Borrós, un paleta dels d'abans que sap treballar la pedra. Han merescut primers premis al «Concurs de Rehabilitació de Barraques de Vinya i altres construccions de pedra seca» que atorga el Consell Regulador de la Denominació d'Origen Pla de Bages. L'entorn està endreçat i esporgat i un corriol permet el pas de l'una a l'altra. Totes tenen detalls d'interès des de la primera i més petita de totes fins a la darrera, una barraca amb dues estances adossades, una de les quals destinada a quadra amb menjadora i capacitat per a dos animals.

Davallem seguint el curs del torrent fins a retrobar el camí al Junyent i Sant Andreu on hi localitzem un antic forn, probablement de ceràmica (1). Al costat mateix i pràcticament al llit del torrent, hi ha la boca d'una mina de la que no n'hem localitzat cap referència. El primer tram és una trinxera amb el sostre enllosat però després continua cavada a la roca.

Desfem el camí de l'anada fins a la bifurcació amb l'antic camí ramader que prenem a mà esquerra. Cent metres més enllà hi trobem les tombes.

(1) En algunes ressenyes, sense aportar més dades, se l'anomena «la Teuleria».

Tombes de Camps (602m)

Conjunt de tres tombes excavades a la pedra conegudes des de temps immemorials. Però el primers que hi van donar importància foren uns excursionistes del Centre Excursionista de la Comarca de Bages en una visita el maig de 1936. Una de les tombes és sobre un bloc que va quedar en posició inclinada sobre un marge en desprendre's del conjunt. De datació imprecisa entre els segles VI i XI. Al costat hi ha una altra barraca de pedra.

Seguim l'antic camí ramader per sortir a una pista i continuem pel camí del Soler pel que davallem al Raval del Soler on retrobem el Camí Vell de Camps, que en aquest punt és enquitranat. No el prenem: just passat el pont seguim un corriol poc evident a mà esquerra pel que baixem en fort pendent a creuar la carretera i al Raval de Perejutge.

Raval de Perejutge (423m)

Petit nucli de quatre cases (Tomàs, Còt, Marxant i Sambleia). La més antiga és cal Tomàs, inicialment masoveria de Caselles coneguda com Pere Jutge, de la que se'n té notícia d'ençà 1698. Però el topònim és encara més antic (1440).

Baixem a creuar a gual la Riera de Fonollosa prop del punt on hi ha la font. Continuem pel marge dret, aigües amunt, primer per un curt tram de pista i després per camí ample per les obagues de Caselles i de Querol pel que, segons tenim entès, era un camí ral. Just abans del primer molí passem al marge esquerre.

Molins de Querol

Conjunt de dos molins de bassa coneguts com el de Més Amunt i el de Més Avall, segons la seva situació a la riera. Antiga propietat de la Pabordia de Caselles, no se'n coneix el seu origen de forma precisa però l'arquitectura del de Més Avall permet datar-lo entorn el s. XIV.

Es nodrien amb la captació d'aigua de la Riera de Fals mitjançant una resclosa a sota cal Paisà i un rec que, a l'alçada de cal Mestre Valentí, anava conduït per una mina de 35 metres de llargària.

Cal suposar que havien sigut establerts pels pabordes al veí mas de Querol. Al s. XV van passar a mans del mas Ferriola d'Aguilar i posteriorment al mas Centelles del Racó. Finalment el 1936 els va adquirir l'amo de cal Mestre Valentí. El de Més Avall ja no funcionava des de mitjans del s. XIX. El de Més Amunt va continuar fins els anys 40 del segle passat.

El primer que trobem és el de Més Avall, en estat ruïnós i sense coberta. Cent vint-i-cinc metres més amunt, per un corriol, trobem el de Més Amunt. A l'edifici, que s'utilitza com a magatzem, si han fet reformes en època moderna i encara s'hi conserva part de la maquinària.

Passem pel costat de cal Mestre Valentí. El nom de la casa ve de Valentí Vall, mestre d'obres, una família compta amb quatre generacions de paletes d'aquells que saben treballar la pedra.

Creuem de nou la riera a l'alçada de la resclosa dels molins. Seguim per l'obaga fins a les tines de la Fassina del Tiquet. Tiquet era un derivat de Francisquet Morera, un fill de cal Paisà que, a més de teixidor, es dedicava a la destil·lació d'aiguardent.

El Molí del rec (469m)

Els parcera del nucli de Fonollosa tenien els horts a baix al Torrent de la Vall, en bancals als que calia portar-hi l'aigua amb galledes i barrals. Per això van construir una resclosa a la Bauma de Querol i un rec o sèquia de 1.200 metres fins al Raval del Paisà, amb un dipòsit entremig. A més van muntar una sínia en una barraca circular de grans proporcions. Era accionada per un ruc o una mula per tal d'extreure aigua d'un pou amb la que augmentar el cabal del rec en èpoques de sequera.

No hi ha constància de la data en que es va construir ni dels seus promotors, però hom creu que va ser obra de la comunitat de regants.

Creuem el torrent a l'alçada de la Bauma de Querol i pugem fins a la carretera des d'on retornem al punt de partida.